

М. Старицький.

ЧАРІВНИЙ СОН.

Сьвятковий жарт в одну дію.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Леся, панночка, сирота, молоденька.

Кость Романьчук, бувиший студент.

Марина, стара бабуся, нянька панночки.

Король, остаркуватий.

Королева, огрядна, пишна.

Королівна, таж Леся.

Мажордом князь, підпонтанний.

На всіх
убрання поді-
бне до малюн-
ків на картках.

Турецький ханенно, юнак.

Німецький принц, теж юнак.

Невідомий лицар, молодий теж.

Катря, подруга панночки.

Сім придворних панночок.

Придворна старша пані, таж няня.

Джура, підліток хлопчик.

Придворні, драбанти, сурмачі і кати.

Проста, порожня кімната. З мебелів тільки стул та стіл. На стіні висить кобза. Ніч.

В И Х І Д 1.

Леся сама.

Леся (ввіходить зі свічкою, ставить її на стіл, а потім і другу незапалену; кладе ще й дзеркало; одягнена у верхню довгу одіж, чи ватерпруф, чи ротонду).

Брр! Холодно... Не топлять... Ет, дарма!

Ах, як давно була тут! Кладовищем

І пустою без його хата ця...

І кобза тут? Позбавить ся... тра взяти. *(Здійма, приграє)*

Як він на її чудово грав колись!

О, задзвеніть ви, струни мої, стиха

І донесіть до його, в далиню

Мої жалі, мою нудьгу-гривоту! *(Гра. Павза).*

Не слухають ці струни моїх рук...
 А як йому ласкаво промовляли...
 Як він співав... цю пісню чарівну...

(Почина тихо співати, а далі сміліи).

„Ой не цвити жовтій кріне
 Ні в день, анї в ночі...
 Ой де-ж то мій милесенький —
 Не бачу на очі?
 Ой не шуми дубровонько,
 Кучерявий гаю:
 Упустила голубонька,

(Закінча з риданням) Та вже й не піймаю“.

В И Х І Д 2.

Леся й няня.

Няня *(у очіпку і в стародавнім халаті до землі).*

О, так і єсть!... У пустці! Лихо тяжке!
 Та ще в ночі? Тут образів нема,
 А як нема, то і нечиста сила
 Може звести кубло...

Леся. Я не боюсь.

Няня. Ой, не кажи: укусить, не укусить,
 А наляка... Та що се? Сльозоньки
 На очах? Все ти журнися...

Леся. Ох, няню,

На що мені життя?

Няня. Та схаменись

І не верзи такого: не цвила
 І хоче вянуть... Гей! Та що ті хмари
 На провесні? То божа благодать:
 Окропить дощ пахучий, тенлий землю —
 І все за ним враз оживе, — оттак
 Точнісенько і твоє горе...

Леся. Ні!

Мого жалю не змириш, не зміркуєш!

Няня. Та що ти! Ох, було колись, — пройшло:
 Як одруживсь у друге твій татуня
 Шокійничок... Ну, мачуха й дала

- Себе всім знать ; тебе не долюбляла,
 Все кривдила... але минулось зле,
 І в тітці Бог послав тобі матусю...
- Леся.** Сирітство я оплакала своє,
 І жаль по нім у серці заховала...
- Няня.** Що-ж, журиш ся за Костем?...
- Леся.** Ох, журюсь
 І не всміхнусь до самої могили...
- Няня.** Ховай Христос! Та з чого-ж та напасть?
 Адже-ж тебе любив він...
- Леся** (з гвалтом). І покинув!
- Няня.** Не може бути, кохав він запальніо:
 Було прийду — то й мови, що про тебе!
- Леся.** Ой, нянечко, ріднесенька! (припада до няні, плаче).
- Няня** (голубить її). Та що-ж
 Там стало ся?
- Леся.** Замовк і не озвав ся...
 Пів року вже минуло...
- Няня** (хита головою). Он то що!
- Леся.** Може умер, або ще гірше... (ломає руки).
- Няня** (маха рукою). Годі!
 Не знати що: вже-б звістку подали,
 Бо він пять літ тут мешкав, наче родич...
- Леся.** А може й то... Він признавався мені,
 Що над життя... А я з стида на жарти
 Звернула все... і перебила річ...
- Няня.** То не гаразд... Образив ся напевно?...
- Леся.** Образив ся і зацурав мене!...
 Напевно вже по женихавсь з другою?...
- Няня.** То й цур йому! Більш сьвіта за вікном...
 А ти й подруг якось то залишила...
 Поїхала-б до Катрі...
- Леся.** Хоч вона
 І подруга найщирша, а не хочу...
- Няня.** Ну, то ходім: вже спатоньки пора...
 Я покладу тебе на ліжку, вкрию,
 Благословлю і казку розкажу,
 Як перш було: от про царя й царівну,
 Про мачуху, що думала звести

Красунечку, щоб їй, бач, не мішала
Пишати ся, що хтіла жениха
Закутувать...

Леся (*поцілувати няню*). Ні, я не хочу спати;
Зостану ся і погадаю тут...

Няня. Ой, лишенько!... Тут наляка нечиста...

Леся. Ні, байдуже.. Я хочу конче знать
Свою судьбу... Його побачить хочу...

Няня. Вигадуєш! Душі в мене нема...
Ця пустка геть на одшибі, в садочку...

Леся. Голубонько! (*Припада, лащить ся*).

Няня. Ну що-ж? Сиди, сиди!

Я навкруги вже пантрувати стану.
(*Поблагословивши, пішла*).

В И Х І Д З.

• Леся сама.

Леся. (*Запалює свічки, уставляє дзеркало й сідає*).

Ой, Боженьку! Що з ним? Яка пригода?
Хоч би дізнать, довідатись... А то
Невідання, непевність палють серце...
Гризота, смерть!... Ні вістоньки!... Коли-б
Здолала я хоч прозирнуть до його...
Хоч здалеку побачити у млі!... (*замислюєть ся*).
Або зла смерть, або розрада!... Серце
В його було до всього запальне...
Ну, й завело... (*пауза*). Зайшло моє вже сонце
І ніч лягла, холодна, глуна ніч!
Як всю мене, немов тягар той, клонить...

(*Потягаєть ся, починає куняти, і промовля тихше та тихше*).

З'явись мені, мій соколе прудкий!

З'ясуй мені, чого ти нас покинув?...

(*Починаєть ся тиха музика. Панну клонить дримота...*

*Вона вагаєть ся; але нарешті звалює одну свічку, а потім і другу.
На кону пада темінь. Друга панна підміня Лесю. Через яку хви-
лину здіймаєть ся задня завіса і уявляєть ся нова картина.*

*Роскішний сад; квітниця, водомети, статуї. На вдалі палац;
ліворуч мармуровий амвон із бальдахімом і пишними сходами. На
амвоні вище два крісла, а нище одно. Місячна ніч).*

(С о н).

В И Х І Д 4.

Катря (придворна панна), а потім Леся (королівна).

Катря (*озираючись назад.*

Найпишнійша панно!

Леся (*за дерева.*) В мить,

Ось здійму но аксаміт,

Бо аж душно.

Катря. Слушна річ, —

Чарівна та пишна ніч!

(*Зупиняєть ся перед статуєю Венери і жартливо співає.*)

„Ох, моя Кипридо,

Вчуй мої благання,

Лвій за милим слідом

Чари закохання!“

Леся. Вже й співаєш?

Катря. Що-ж, зітхати?

Не повернеш тим утрати!

Леся. Сядьмо тут. (*Сідають.*) Катрусю любя,

Як же з лицарем Сабком

Учинилась тобі згуба?

Катря. Що-ж, кохались ми ладком...

То-б то він кохав шалено,

Я-ж сьміялась; він до мене

Припадав і умлівав,

Руки, сукню цілував, —

Я-ж сьміялась; в його сльози...

А мені то байдужé —

Привабляла, тай уже...

Раз, як стали вже морози,

Він прийшов, та так і вправ

На коліна й заблагав,

Щоб я в мить йому призналась,

Чи він любий, а чи ні?

Вже й хотіло ся мені

Його стиснуть, та вагалась...

Кокетливий, маєш, жарт...

Ох, того було не варт!

Я дішла, мов королівна...

Він поблід, підвів ся гнівно
Й не вернувсь...

Леся. Ой, леле, ну?

Катря. Зацурав мене, дурну
І з другою поєднав ся...

Леся. Сьвіте, Боже правий, зглянь ся!

Катря. Що-ж, я винна, а не він!
Вийми серце — змовкне дзвін!

Леся. Ох, нещасна моя доля, —
Зацурала й я соболя
Зза нікчемного стида, —
А тепер він пропада...

Чи за жарти, за наругу —
Закохав ся може в другу?
Ой, пропаща я цілком!

Катря. Де-ж було це?

Леся. Де мій дом...

Катря. Як твій дом? Ти-ж у чертові,
Короля еси дочка...

Твоя мова наляка
Всіх у нас... О, знову сльози? (*Голубить її*)

Леся. Я заледве і жива.

Катря. Що-ж там? Може голова
Заболіла?

Леся. Леле, — туга...

Коли щира ти подруга
То втечім...

Катря. Куди?

Леся. Туди,
За моря, за сині гори,
Де лежать степів простори —
Там мій красень, моє горе!
Я знайду його, знайду,
Черетну лиху біду,
І покрикну: „Ясен раю,
Я давно тебе кохаю!“

Катря. Кинь і спогади тих мрій —

Тут лицарства цілий рій:
Для тебе-ж воно візване...

- Леся.** Моє серце ниє, вяне...
 Всі вони чужі, чужі!
 Лиш один був, Катре, голос...
 Мов знайомий, голосний...
- Катря.** Хто-ж?
- Леся.** У прилбиці ясній...
 Тільки видко русий волос...
 Але то — одна мана!
 Ой, у серці все зрина...
- Катря.** Ех, кинь об землю примари;
 Я покличу подружок! (*Бе в долоні*).

В И Х І Д 5.

(Тіж і придворні панни, в білих сукнях. Панни вибігають із двох боків. Катря їм шепче).

- Катря.** Що-ж, побавимось в танок
 І розвієм її хмари.
- Панни** (*Лесі*) Слава ясній королівні!
 Ми готові до послуг!
- Леся.** Ви мені всі за подруг...
 Вас люблю я... Всі ми рівні!
- Катря.** Погуляймо в гори-дуба?
- Панна 1.** Самим скучно, моя любя...
 Хоч би джур...
- Панна 2.** А той князька!
- Катря.** Ой, вигадниця яка —
 Він маґнат...
- Панна 2.** До всіх принад:
 З нами бавити ся рад!
- Катря.** Он де старша наша пані, —
 Поховаймо ся зарані!
 (*Всі ховають ся весело за кущами й деревами*).

В И Х І Д 6.

Тіж і старша пані, (няня, але в пишнім убранні).

- Ст. пані.** Де ти, красо моя, крілевно?
 Де ти поділась? Озовись!
 Вбиратись час, не як колись,

А в веселкове сяйво певно...
 Бо місяць вийде до зорі...
 Та де-ж ти? Тут чи у горі,
 В своїх світлицях?

Голоси. Ось я! тут!

Ст. пані. Та де-ж?

Голос Катрі. Я вмить... Шлейф ноги плута.

Ст. пані. Моя яснійша, час, пора:
 Із королівського двора
 Вже рушив почт на шану щиру
 Величним лицарям турніру...
 Ходім!

Голоси. Агов! Ау! Хі хі!

Ст. пані (*оглядаєть ся*). Та де-ж ти?

Голос. Тут!

Ст. пані (*хидаєть ся то туди, то сюди*). Де тут?

Голос Катрі. Ось Леся!

Ст. пані. Що за мана? Пождіть лихі!
 Поскаржусь... Ну, вже попадеш ся
 Ти, дзиго! Ось я, ось я вас!
 Ей, годі жарт, бо слухний час!

Голоси (*зі сміхом*). Ау! Ау!

Ст. пані (*прожогом*). Я-ж вас!

Голоси. Ой, пробі! (*тікають*).

Леся (*виходить*). Не гнівайсь, пишна пані!

Ст. пані (*задишавшись, присіла*). Ай,

Нема на їх лихих хвороби —
 Так наманіжилась... Тривай!
 Чого не йдеш ти до скарбниці?
 Там ждуть свої чарівниці
 Смарагди, перли, туркуси...

Леся. Не стямлюсь я... нові часи!
 А то в якої-б то причини?
 Мене, єдиної дитини
 Наймогутнійшого кріля,
 Усі тримались оддаля,
 Лякаючись нової мамі...
 Росла я п'отай, за замками
 Як служка вбрата...

Ст. пані (*встала і підійшла до Лесі*). Те пройшло

І оченяток твоїх скло
Вже не затемрить ся сльозою.

Леся. Сьмієш ся, пані, наді мною?
Хиба-ж та мачуха не зьвір?
Мене ненавидить! Повір,
Її голубління лякають
Мене ще більш, аніж лайки.

Оці непрошені сьвятки
Напевне зле щось провіщають...

Ст. пані. Нема причин твоїй гривоті:
У пишнім сьйві, в яснім злоті
Зійшло вже сонечко весни
І всі хмарки твої прогнало.

Леся. Зронила я гірких чимало
З непереможного жалю...
Ох, як я панію люблю, —
Здаєть ся, більш од неньки-тьоті...

Тільки у пишнім сім охвоті
Вельможна пані холодніш,
Аніж у простому раніш...
Тепер бою ся якось пані, —
А то-б призналась... душу всю-б...

Ст. пані (*цілує її*). О, устоньки мої кохані,
Настане сьвято, коли шлюб
Розв'яже Лесі вільно руки...

Леся. Не завдавайте серцю муки:
Не вийду замуж я... ні! ні!
Нема тут доленьки мені!
Бо той...

Ст. пані. Хто той?

Леся. Не можу, пані...
Е, що й казать! Та у жупані
Сюди і пристуну нема...

Ст. пані. Ет, кров шаліє... та дарма!
Ген королева...

Леся (*подалась уперед, на перед сцени*). Ох, мій кате!

В И Х І Д 7.

Тіж і королева.

(Королева зупинила ст. паню і щось розмовляє з нею).

Леся. Може то дико, може й гріх,
 А я не можу подолати
 Жаху... — бодай то моя мати!
 В її очах блідих, та злих
 Гадючих жал велика сила... *(Павза довга).*
 Проте я ниньки, мов в гаю,
 Сама себе не пізнаю, —
 Немов зросли у мене крила...
 Ой, голос, голос, аж дзвенить
 В мойому серці милим співом;
 Його почула лиш на мить
 І захопилась отим дивом.
 Невже то він? Ой, Боже мій! *(замислилась).*
 Ні, то гірка омана мрій...

*(Королева наближається і гостро дивиться на Леся. Леся кля-
 няється, цілує руку і відходить, не зводячи очей).***Королева.** Як ніч! Хто я?

Леся *(непевно).* Ваше величчя
 Ви королю-отцю жона...

Королева. А вам?**Леся.** Ох, мати...

Королева. Що-ж обличчя
 Ви обертаєте?

Леся. З страху:
 Мене ви...

Королева. Ні, то ти лиху
 До мене душу завжди мала...
 А слід би мачуху й любить.

Леся *(чуло).* Я ласки, мамо, не зазнала...**Королева.** Ну, ось! *(цілує її).***Леся** *(здрігнулась).* Чи-ж вірить мені?

Королева *(ласкаво-жартливо).* Цить!
 Тебе я маю за дитину,
 До тебе серцем щирим лину
 І дбаю все про твій талан...

- Леся.** Ох, у очах мені туман...
Не тямлюсь я...
- Королева** (*ніяково*). Ну, перше, так
Тебе чужала ся, а нині
Я чуюсь матірю дитини.
- Леся.** Ой, леле! Як я рада, як!
Нехай посьвідчуть оці сльози,
Що ні лукавства, ані лжи
Немає тут...
- Королева** (*пестує*). Ну, от морози
Й розпали ся і літо в нас...
Але не гай ти, доню, час
І засліпи усіх красою...
- Леся.** Що, перед вами, мамо, я?
Нікчемна тїнь...
- Королева** (*єхидно*). Ти наді мною
Сьмієш ся?
- Леся** (*широ*). Ненечко моя,
Їй Богу!
- Королева** (*розкриває руки*). Ну, схились на лоно!
Сьогодні жереб твій; сюди
Могут-юнаків пишне гроно
Увійде зараз, — так гляди:
Хто вигра справу, — у ралець
Той візьме твій собі вінець.
- Леся** (*припада*). Ой, згляньтесь, мамо, — того шлюбу
Не можу... Ох, на смерть, на згубу!...
Мені ще воля дорога,
Ще не натішилась в кубельці,
Ще не прокинулась жага
В моїм дівочім, чистім серці...
Й за вами нуд...
- Королева** (*ласкаючи*). О, то пусте!
Тай чим знадне дівочтво те?
Хе, заспіваш иньші співи,
Коли роскоші чарівливі
Тебе огорнуть і спянять...
О, раювання того статъ
Така знадна!... Замиловання,

Обійми, любощі, стискання...

Гориш і млієш на огні:

Над все те щастя на землі!

Леся. Ой, лихо тяжке! Та правницю
Віддати можна лиш тому,
До кого серце..

Королева (*сьміло*). Ет, дурницю
Верзеш ти: в шлюбі одному
Й ровтониш палом його броню...

Леся (*плаче*). Ой, мамо, мамо! Хто нелюб,
То з тим труною буде шлюб!

Королева. То королівська воля, доню:
Не плач! Я може й обороню,
Коли лихий буде жених, —
Візьму на себе отой гріх, —
Але за тебе покляни ся,
Що без мові волі ти
Ні з ким дружитись не згодиш ся, —
Хоч би жених був до мети!

Леся. Клянусь, клянусь! Тут на чужині
Не може быть мені дружини!

Королева. То жарти.. Ох, їм швидко край!
Ну, прибрятись поспішай! (*Леся виходить*).

(*Видко, що їй ст. пані на верранді надіва корону, перли; панни прислугувують*).

В И Х І Д 8.

Королева сама.

Королева (*в слід*). Ні, вийдеш за муж безперечно,
І стане тут мені безпечно,
Коли хто кралю загребе:
Таки я здихаюсь тебе! (*навза*)
При їй краса моя — брудота,
При їй ховатись мені тра...
Й ніщо не сплямить того злота —
Ні біс, ні знахарка стара!?
Ще кращою стає що днини...
Ой, я ненавиджу її,

І збудусь подлої дитини!
 Так, шлюб... — примушу!... Манії
 Отець твоєї не завваже
 І до вінця тебе ще звяже! (*Пава.* — *Пройшлась*).
 Тільки мені пригода й тут:
 Ну що, як той, кого жадаю —
 Їй жереб? Я-ж рішу ся раю?
 (*люто*) О, смерть тоді! Всьому капут!
 До його серце прикипіло —
 І заняло ся моє тіло
 Вогнем жерущим... Віддала
 Я за корону свою руту,
 І ось несу лиху покуту:
 З старим все серденько звела!...
 З ним — зараз вянуть поривання...
 Жарка, палюща моя хіть
 Зрива у діда лиш зітхання...
 А ласки? Бррр! — одна напасть... —
 Я хочу жити і кохати!
 (*скажено*) До вас вдаюсь, пекельні сили,
 Щоб ніж до помсти насталили:
 Не дам його, не попушу, —
 Себе і їх зананащу!...
 (*Чути сурми*). Король вернувсь... Стрічати треба...
 (*Пішла і зупинилась*). О, жду тепер я пекла й неба!
 (*Хутко вийшла*).

Конець буде.

М. Старицький.

ЧАРІВНИЙ СОН.

Святковий жарт в одну дію.

В И Х І Д 9.

Леся в короні, діянтах і панни в вінках, з довгими поясами.

Панна 1. Чудо, чудо! Пишно! Ах!

Панна 2. Всіх обійме навіть страх
Од такої краси!

Катря. О, богиня esi ти!

Панни (*оточають*). Наша красна королівна
Сонцю праведному рівна,
Ліпша ясної зорі,
Що блискоче у горі.

Леся. Ви, завульки мої щирі,
Помиляєтесь у мірі,
Вихваляючи мене...

Катря. Тебе щастя не мине:
От вернулись уже з поля
Пишні гості...

Панна 1. Твоя доля!

Леся. Вам віддати рада всіх.

Панна 2. Не зречу ся!

Катря. От, на сьміх,
Закохають ся в нас зайві,
І вігріємось в їх сьйві!

Панни. Дай-но Боже, — то не гріх
Нам зажити ті роскоші...

А чи ми-ж пак не хороші?

Леся. Всі привабні і стрункі,
Мої пишні квітоньки!

Катря. Ну, тепера звеличаймо
Ясноможну молоду.

Леся. Ви накличете біду?!

Панна I. Ну, так в коло погуляймо!

(Всі оточають Лесю; то звивають, то розвивають над нею серпанкові паси, і легури вигинаючись, ведуть танок).

Панни (співають). Ой настала вже пора:
Місяць з неба визира,
Сріблить синяву долини,
Злотить кетяхи маслин...
Розкривають ся квітки,
Прокидають ся мавки —
І в блакиті цілий рій
Чарівних, хвилястих мрій!

(Тиха, струнна музика і танок).

Панни (співають). Всюди сяйво і краса,
Грає перлами роса,
Лист шепоче таїну
Про нагірну луну,
Котить хвиля від дугів
Соловейка любий спів...
Змовк замисливши ся гай —
Вабить щастям тихий рай!

(Чарівна музика. Панни сплітають ся і розплітають ся в колі, квітки привітно кидають і весь сад засьвітив ся баєчним сяйвом; а над Лесею проміння аж грає).

В И Х І Д 10.

Тіж і два джурн.

Джури. Ясніший круль!

Катря (на бік). Соломи куль!

Панни (до джур). Ходіть сюди,
Ви, молоді!

Ну, скік, та скок
Ведіть танок!

(Хапають їх і тягнуть за руки в коло).

Джура 1. Ой, пробі!

Джура 2. Гвалт!

Не в час той жарт!
У, плаче мій
По паннах кій!

Панна 1. Погрози? га!

Постій, черга
Й ва нами буде на хлопят —
Не занести від нас їм пят!

Катря. О, їх химер

Не ощажать:
Ми і тепер
Дамо ся знать,
Як нас, красунь, поневажать!

Панна 1. Накласти боки їм у щерть!

Панна 2. Звцілувати їх на смерть!

Всі *(накидають ся)*. Лови! Хапай!

Джури *(тікаючи)*. Кати! Ай, ай!!

(Їх ловлять і починають цілувати. Гвалт, сміх).

В И Х І Д 11.

Тіж і мажордом.

Мажорд. Ой, Содома і Гомора!

Чинить бунт оця дїтвора!
Гу, гу, гу! Мої цяцяні! *(ганяєть ся)*.
Ошалїли, а чи пянї?

Е, за цеє вам джа-джа! *(цілує і жартує)*.

Панни. Що за півень походжа?

Гей, тепера
Ми обсмичем йому пера! *(шарпають його)*.

Мажорд. *(одбиваєть ся)*. Ну, ну, годї!

Вас на шкодї
Я пїймав;
То дивіть ся,
Схаменїть ся,

- Щоб мовчав!
 Бунтовничі
 Ваші речі
 І хто зна?
 Може скрита
 У вас справа
 Погрізна?
- Панна 1.** Ох, цікава
 Наша справа;
 Але зась;
 Хоч заплаче —
 Не побаче
 Її князь!
- Мажорд.** Що се?
- Панна 2.** Шарфа!
- Мажорд.** Ну, а там же що?
- Панна 2.** На, на!
 Одступіть ся, — то вже наша тайна!
- Мажорд.** Але то небезпеченство?
- Панна 1.** Ще й знадне:
 Дідугана у могилу зажене!
- Панни.** Ха, ха, ха, хі, хі! (*обсмикують парих і т. и.*)
- Мажорд.** Ой, годі!
- Катря.** Ну, й сьміху!
 Князь ще вскочить у пригодоньку лиху!

В И Х І Д 12.

Король, королева, драбанти і джури.

(*Сурми. Драбанти стають коло трона. Всі зараз стали шпалерами; з боків появилa ся шляхта. Панни стали легурно по сходах. При появі короля всі низько кланяють ся; стають півколом.*)

- Король.** Витаю всіх!
- Всі.** Вік довгий!
- Король** (*до мажордома.*) Як?
- Мажорд.** Все благоденствує!
- Король** (*потира руки.*) От любо!
 (*тихо.*) А гроші?

- Мажорд.** Всіх оціпив ляк...
- Король.** Застав хоч закроми...
- Мажорд.** Сугубо?
Гаразд *(на бік)*. В заставі все зерно!
- Король** *(йому)*. Тра підмастити нам стерно!
(підход. до Лесі) Ну, зірочко? Моя завулько сива,
Настав твій час, — і сповнить ся судьба...
- Леся.** А мій отець, корона съвятоблива,
Про доленьку свої доні дба?
- Король** *(ласка)*. А вже-ж, а вже-ж!
- Леся** *(палко)*. Продовжи, Боже, літа
Його величності, отця і короля!
- Король.** О, в мене ти! Вся розумом повита!
І хоч дочка, а правда дозволя
Сказати всім: нема ніде картини
Подібної до нашої дитини:
Чоло, — як лід, а кучері, — як дим,
А оченьки — то блискавки і грім...
Перлина ти в моїй ясній короні!
- Королева.** Та годі вам плести хвали до доні,
Бо съвяту час, до трону вже ходім!
- Король.** Іду, іду... не помилюсь... я знаю! *(сїда)*.
- Королева** *(сїдаючи)*. Всіх сповістить, по давньому звичаю!
- Король.** Ага, наказ! По божій благодаті *(голосно)*
Ми велимо, щоб і в дворці і в хаті
Всі відали: хто в справі цій згола
Суборців всіх на слові подола,
Тому в жінки оддам я королівну
І наших дібр ще половину рівну!
- Всі.** Хвала, хвала! Ото наказ, —
За його й бити ся як раз!
(Сурми).
- Мажорд.** По божій милости і ласці короля,
Хто в справі цій суборців подола, —
Тому віддасть король цю королівну,
А в посаг дібр їй половину рівну!
- Всі.** Хвала, хвала! Усім в тямки:
Тепер сталіть-но язики!

(Рядом із панячкою стоять: з права мажордом, а з ліва старша пані. Над мажордомом королева, а нище Катря. Панни по обіруч, по сходах, до самого низу).

Хор *(співа)*. Слава, слава королю
За дочку його зорю!
Слава! Слава!

Мажорд. *(Катрі)*. А мені дай жвавих днів,
Щоб я з панною шалів!

Катря. Щоб попав з колоди в рів!

(Сурми).

В И Х І Д 13.

Тіж і суборці: Ханенко, принц і лицар.

(Стають суборці по черзі, але лицар так, що його не видно поки що Лесі. Тиша. Король подає знак рукою. Мажордом щось шепоче кожному суборцю. Ханенко виступа вперед і пригравачи стиха на зурні, пожира оком королівну).

Мажорд. *(королю)*. А мови як? Чи допустить приватні?

Король. Про мене...

Мажорд. Гм! Але ці мови здатні
Державну мову заглушить —
Того не слід би допустити!

№ 1.

Ханенко *(під пригравання на зурні деклямує)*

Там, де місяць повив в срібні шати млу пишних долинь
І знялось із садів-вертоградів пахуче дихання,
Що здурманило кров чарівною красою хвилинь, —
Там родилась жага і злила ся з захватом кохання...
Чи ти знаєш той край, де голубить ся збещений Ніл
До розпалених скель і шепоче про ласиво п'яне?
Де шаріє смоква і дим веть ся з нагірних кадил,
Та в блакиті яркій під промінням леліє і тане?
О, роскоші там скрізь... але ти над усі чарівна:
Сріблосхатий Ливан, — а біліш твоє чоло Ливана;
Жаркий колір троянд, вабуть всіх та краса запашна,
Але уст твоїх пал запашніший троянд Дагестана;

Ой, там зорі ясні і пиша між яскравих блідий, —
 Але очі твої за ті зорі яскраві ясніші;
 У пустині палкій тішуть душу джерела води, —
 Але груди твої солодоців і втіхи повніщі...
 Огрядна і струнка мліє пальма на злоті піску, —
 Але їй не дістать до приваб твого дивного стану;
 Повен лотос таїн, між латаття, в прозорім ставку, —
 А в твоїх таїнах більше ваб, і жаги, і дурману!
 Ти богиня краси, ще якої не бачив Едем,
 У обіймах твоїх і зростають і гинуть пориви...
 Будь моєю „ханим“ і прилинь в мій баєчний гарем —
 Наємо ся ми чар і задрем у роскошах, щасливі!

Король. Фу, пишно як!

Королева. Чудово! Захватливо!

Я аж тремчу...

Король (*подає*). Наділа-б хустку...

Королева. Ай,

Хоч не дратуй, нікчемо!

Мажорд. Вхітно, живо!

От, в очі мов всіх ваб жіночих рай:

І рученьки, і устоньки і цяці...

Ух — жижа!

Катря. Вам усе тепер за лід!

Король. Пресьвітлому за його славі праці,

За пишно річ ясу воздати слід...

Мажорд. (*маха*). Слава! (*Сурми*).

Всі (*співають*). Слава пишному ханенку,

Слава, слава на весь сьвіт:

Хай живе й пиша у ханстві,

Всім на втіху — сотні літ!

Король (*подає знак рукою і виступа принц*).

Принц (*промовля під струни лютні*).

Не захвати солодкого зомління,

Не любощів пекучая жага

З'ясують нам ті чарівні боління,

Які любов у серця вимага...

Кохання — спів, залет душі, — не тіла,

Зоря з-за хмар, веселка дощова;

Вона ростить у нас незримі крила
 І до країн незнаних порива...
 Душа болить в холодній самотині,
 Рвучись що мить з земних, важких заліз,
 Вона жада поради і дружини,
 Жада роскош в багатті спільних сліз...
 Зі мною ти, моя красо-богине!
 Що мовити? Душа у нас одна —
 І цілий мир у наших оці гине,
 І сьвіт новий, баєчний вирина...

О, пишна ніч! Ти появляєш мрії
 Й невиразні краси в зористій млі...
 Як чарівно ген проміні бліді
 Мережевом сріблять ся по землі...
 В обіймища сплелись сутінний зграї,
 Отрутою пашать нічні квітки,
 І шепотять про втіхи в темнім гаї
 До місяця закохані мавки...
 Все повно чар і виростає в міри,
 Минулеє з прийдешнім ізлилось,
 Душа зорить в дитиннім сьйві віри,
 Бажасть ся незбутнього чогось...
 Зріднили нас незмислені хвилини
 І захвати роскошів неземних;
 Вчувають ся і співи янголині,
 І тихий дзвінк струн легких, золотих...
 Моя красо, мов сьвяте кохання,
 З тобою я віллю своє буття —
 Тобі віддам усі свої бажання,
 В тобі знайду весь сьвіт, всі почуття!

Король. Ох солодко! Душа аж лине в рай!

Королева. Коли-б хутчій!

Мажорд. Мавки? Гя! Теж картини...

Стискання душ... Бажання через край...

Щось запальне...

Катря. Утри но, княже, слини!

Мажорд. О, навісна!

Король. Гей, принцеви ясу!

Мажорд. Ясу, ясу — за душі... ніч і за мавок красу!

(*маха хусткою*).

(*Сурми*).

Всі (*хор*). Слава принцеві-могуті,
Слава, слава на весь сьвіт!
Хай пиша в Німецькім панстві,
Всім на втіху сотні літ!

Король (*подає знак, по павзі*).

Лицар (*виступа і приграє на кобзі*).

Лєся (*тихо*). Ой, Боже, він! Мій друг, моє життя...

Ст. пані. Не гомони... Он зорить королиха!...

Королева. Це-ж мій кумир! Його до забудття
(*на бік*) Кохаю я й не стережу ся лиха!

Лицар (*під дзвін кобзи промовля*).

Нї, нї, не те! Любови сила
Необорима, незмірна;
Вона весь божий сьвіт скрасила
І ним орудує вона!
Вона з'явилась в творчім слові
І благу спільному сиря:
Кохання тане в тій любові,
Любов в коханні тім буя!
А ваша втіха — ваздрість, рвія,
Зьєїрина хіть і гвалт ножа:
Вона себе тільки вважа,
А иньший мир їй зайва мрія...
Хоч завались, коч пропади —
Коханцям мало в тім біди!

Моя-ж любов — є зовсім друга:
Прихил до люду, до бідах,
Яких призначення — наруга,
Нужда, бідота, праця, страх...
Які добра по вік не мають,
Які від голоду конають,
Для ситих все віддаючи,
Навіть спочинок у ночі,
Яких бліді, нужденні діти
Не знають забавок, сьміху,
І вянуть в хліві, чи в льоху,
Мов під серпом поникші квіти,

Які лиш чули день у день
Проклони й сльози своїх нень!

Моя любов втишає муки
Борцям і в місті і в селі —
За благо всіх, за сьвіт науки,
За спільне щастя на землі...
Он, глянь: при лампі у кімнаті
Сидить, немов в хреста ізнятий
Химерний тружень, голова
Йому схилилась, і слова
Лягають кровю на папері...
У грудях клекіт, стогін, хрип...
І чуєть ся жіночий хлип —
Хтось ревно плаче поза двері...
Йому-ж байдужий смерти жах,
А сльози щастя на очах!
А ген жіноча постать знову —
Сьвята провістниця зорі;
Вона несе бездольцям слово,
Що ївалту зникнуть віттарі...
А ті бездальці темні, дикі
Ї-ж волочуть до владики
І, мов бурун той навісний,
Ревуть: „Розгни її, розгни!“
І жаром огнище палає...
І стогне всюди темний брат...
Не вже-ж до сліз його, до втрат
У нас і жалоців немає?
О, ні! Людині взагалі
Ми віддамо свої жалі!

Нехай же зіллеть ся кохання
З любовю в спілці лагідній —
На вірне, дружне побратання,
На звязок чесний, незламний;
Нехай душа твоя, крулевно,
Примусить нас любити всіх ревно
Й віддати щиро ту любов

За рідний край, за рідну кров!
 О, в спілці тій є творча сила, —
 Вона зжене неправду пріч,
 Вона розвіє хмуру ніч
 І всім дасть волі й щастя крила...
 Бо та любов — є світ у млі
 І одслід Бога на землі!

(Всі в захваті. Чутно тихо: „Слава, слава, слава!“)

Король *(з сльозами)*. Звитяжець — лицар мій коханий,
 Йому найбільше слави й шани!

Хор. Слава вік йому лунай!
 Жде звитяжця нагорода,
 Жде почесне, щастя й рай!
 Слава! Слава!

(Король встав і підійшов до дочки. Королева лютує; до неї підходить мажордом, про щось шепче).

(Музика).

(Лицар припада навколїшки перед Лесею; та надїва йому лавровий вінок).

Леся. О, мій суджений, мій раю!

Король. Вас, дітки, благословляю! *(Леся теж навколїшки).*

Королева *(зриваєть ся)*. Не дозволю, з роду ні!
 Їй дістатись сатані!

Король. Що-ж ївалтуєш ти на ново?
 Я-ж подав крулевське слово?

Мажорд. То пусте: мінять указ —
 Ваша воля хоч сто раз!

Король. Але в чім же тут причина?

Королева. Лицар ваш є зла личина!

Леся. Мамо! Я-ж тобі дитина!...
 І без його вмить умру...

Королева. Чули байку цю стару!

Хор *(спільний)*. Боже, всесильний,
 Розжени їм хмари;
 Даруй вік щасливий
 Для нової пари;
 Їм на втіху,
 Нам на радість.
 Слава, слава, слава!

- Королева** (*Лесі*). Одсахнись!
- Леся.** Ой зглянь ся, мамо!
- Король.** Що-ж він є?
- Королева.** Злочинець прямо!
Рвань бунтує на панів...
Адже чули його спів?
- Король.** Так... слова якісь понурі...
- Мажорд.** Не були вони в цензурі!
- Королева.** Він убити нас хотів.
- Король.** Гвалт! На Бога!
- Лицар.** Марний гнів,
Ваша ясність королевська, —
Я покірнійший з синів...
- Леся.** О, душа у його лепська!
- Всі.** Молим всі ми короля,
Найяснішого можуть —
- Ст. пані.** Хай карать не дозволя!...
- Королева** (*Лесі*). Одсахнись, кажу! Ой скруту
Я завдам! (*голосно*) Та що там? Він
З бунтарів бунтар один!
- Король.** Ай!
- Мажорд.** Ой!
- Королева** (*Лесі*). Ей! кажу в останнє:
Кинь! Не то — закатування!
- Леся.** Ні, не сила!
- Мажорд.** Ох, ох, ох!
Треба зараз, щоб він здох!
- Король.** Гей, катів!
- Мажорд.** Вони в чертові!
- Леся.** Тату мій! Поглянь на сльози... (*На колінах*).
- Ст. пані.** Ради ньєнки, що в землі!
- Королева.** Катувать його вели!
- Леся.** Тату! Чесний він!
- Мажорд.** Підданці
Найстрашніш такі!
- Король.** У рапці
Йому суд!
- Королева.** Ні, смерть в ту-ж мить!
- Мажорд.** Я в тім можу пособить!

Всі. Ой, нема його вини!
Лиху кару зупини!
Королева. Чуєш, бунт? Катуй, рубай!
Леся (*кидаєть ся*). Тату, тату! Пострівай!
Вбий мене!... Не дам я! Ай!!

(*Кидаєть ся під сокиру. Страшний грім, блискавка. Вся картина зника. Знов темніть. Леся підніма панну. Знов перша кімната. Коротка мелодрама*).

В И Х І Д 14.

Леся, няня, а потім Костя.

Няня (*одчиня тихо двері; свічка у руці*).
Ой, Боже мій, свічки он долі — страх!
От і покинь: ще стала ся-б пожежа,
А їй, дарма, — безпечно собі спить!

Костя (*визира*). Та осьвітїть, хоч гляну я на квітку!
(*з-за няньки*) Так занудивсь, що аж зотлів...

Няня (*освічує Лесю, яка жахаєть ся у сні*). Ох, ох!
От і вона з нудьги та із гризоти
Звелась на тїнь...

Костя (*наблизившись*). Так не зрелась мене?
Ой, нянечко, яка-ж вона хороша!
Мов сяєво ранкової зорі,
Мов марево небесної блакиті,
Мов маєво веселки чарівне...

Няня (*у сьміх*). Уже й почав! Такий же...

Костя. О, на віки!

Няня. Я розбуджу... Мов стогне у ві сні...

Костя. Тривайте, я... Ген, кобза коло ніжок:
Заграю я, та піснею збуджу.

Няня. Ну, ну, дзвони! Митець ти, — се я знаю...
Вигадники обое — сьміх і грїх!

Костя (*підійма кобзу, приграє тихо й співа Лесину-ж пісню*).
Ой затьохкав соловейко,
Як зайшло вже сонце...
То-ж прилинув твій миленький,
Стука у віконце!
Вставай, вставай, дівчинонько —

А чи-ж ти не рада?
Вже нас щастя огортав, —
Минулась розрада!

Леся (*помалу прокидається і раптом із просоння кидається на груди Кості*). Не дам, не дам! Мене карай на смерть!

А не його... Ой, пережить не сила!
Його люблю, кохаю над життя,
Над цілий сьвіт!

Костя (*обнімає її палко*). Мій Боже, що я чую?

О, чарівна та чудодивна мить,
О, неземне, небесне раювання!
Від щастя я стеряюсь!...

Няня (*жартливо, весело руками об поли*). От і край!

Леся (*прочумавшись*). Ой, що се, що? Не сон, а дійсна з'ява!

Ох, лишенько, що наказала я!

Костя (*притискаючи*). Ні, не пущу, — моя тепер на віки!

Няня (*з сьміхом*). Попала ся!

Костя (*палко*). Дізнав ся правди я

І щастя вже не випущу з правиці!
Тобою жить, тобою всіх любить,
Оддать життя нужденним ради тебе,
І смерть прийнят, щоб жить тобою й там!

Леся (*обнімаючи*). О, як тебе безмірно і безмежно...

Няня (*зрушено*). Благослови Господь!

Костя (*шалено*). Моя, моя!!

З А В І С А.

Київ, 29 грудня, 1899 р.

